

JUNGOV SEMINAR O NIČEOVOM ZARATUSTRI

Karl Gustav Jung

From 1934 - 1939 Carl Gustav Jung embarked on five - years Seminar on Nietzsche Zarathustra which several time interrupted by lecture trips to England, the United States, and India. For Jung, Zarathustra was an invaluable demonstration of the unconscious at work, one that illuminated both Nietzsche's psychology and spirituality and that of the modern world in general. Seminar on Nietzsche's Zarathustra has been an important source in depth Psychology. Nietzsche is perhaps the first Western man to have experienced a psychological encounter with the Self. Certainly Jung was intensely conscious of the importance of Zarathustra as a foreshadowing of the cataclysm about to overtake Europe and the world. Jung's Lectures and notes that constitute text were in English language. Ilija Kapičić translated and prepared this work which will be published in the beginning of next years.

Predavanje II

09. maj 1934. godine

Dr Jung: Prošli put smo govorili o Zaratustri kao o reprezentu arhetipske figure mudrog starca i zato želim nešto više da kažem o arhetipovima uopšte. Mudri starac je tipična figura i zato je zovemo arhetipom. Čovjek je pronalazi u mitovima, legendama, folkloru, bezbrojnim tekstovima i radovima u umjetnosti što pokazuje da je to opšteljudska ideja. Dakle, takve opšteljudske ideje uvijek imaju svoje reprezentе u istoriji civilizacije, one se

aktuelno javljaju kao stvarne figure. U primitivnim društvima čovjek obično pronalazi mudrog starca u formi čarobnjaka, i što je stariji on je više obožavan ili ga se više boje. Od njega se boje zato što se pretpostavlja da je obdaren čarolijom, magijskim moćima i da često čini veliko zlo koristeći svoje tajne sposobnosti. Institucija čarobnjaka raširena je svuda u svijetu, oni su vjerovatno postojali i u predistorijskim vremenima. Na višim nivoima civilizacije čarobnjak je poprimio određene razlike, s jedne strane se razvio u organizovano svještenstvo i s druge strane striktno u liječnika, doktora. Postoje još uvijek izvjesne figure koje otjelovljuju taj arhetip u neku skoro savršenu formu. Papa je svakako mudri starac par excellence, za njega se pretpostavlja da je nepogrešiv, što znači da je sposoban da odlučuje o apsolutnoj istini. Svaki je arhiepiskop ili biskup ponavljanje tog arhetipa i za brojne doktorske autoritete se pretpostavlja da znaju i da kazuju čudesne stvari, čak i da znaju sve konce crne magije. Dakle, taj arhetip još uvijek živi.

Arhetipovi su uopšte slike koje reprezentuju tipične situacije od velike životne i praktične važnosti, koje se nebrojeno puta ponavljaju kroz istoriju.¹ Kad je primitivni čovjek u nevolji koju ne može da riješi u svoju korist, on će potražiti mudrog starca koji formira skup mudraca; kad ne vjeruje vlastitoj sposobnosti, obratiće se njima. Ili se neki škakljivi slučaj obraćao vraču zato što se pretpostavljalo da on komunicira s duhovima koji mu daju savjet i pomažu svojim vanljudskim moćima, i zato čovjek ima povjerenje u njegove posebne sposobnosti. Dakle, u nekoj situaciji punoj sumnje i rizika će obični um ne zna što da radi trenutna reakcija je potražiti arhetipsku figuru mudrog starca. To je zato što se uopšte pretpostavlja da su ljudi koji žive dugo i koji

¹ U svojim ranijim radovima Jung govori o „primordijalnim slikama“, ali kada se taj izraz razvio u „arhetipove“ on je počeo da misli o „ovim određenim formama psihe“ kao prije - zamislivim, na taj način priznajući neku razliku od zamislivog izraza. Povremeno, međutim, kao ovdje on nastavlja da govori o arhetipovima kao o slikama.

su iskusili mnogo od života kompetentniji nego mladi ljudi. Pošto su preživjeli mnoge opasne situacije, oni moraju znati kako da postupaju u njima, pa ih čovjek pita što treba uraditi pod okolnostima koje doživljava možda po prvi put. Neki arhetip stiže u iskustvo, zato što je to uobičajen ili naviknut način postupanja u kritičnim situacijama. U nekoj krizi u životu, taj arhetip ili neki drugi je konstelisan, to je vrsta tipičnog mehanizma ili tipičnog stava kojim čovjek razrješava tipičnu situaciju.

Izvjесne situacije mogu u nama izazvati izvjesne konstelacije kojih smo potpuno nesvjesni. One izazivaju reakcije za koje nijesmo znali da smo sposobni, mi smo vjerovatno iznenađeni načinom na koji smo sposobni da u njima postupamo. Vi često mislite, na primjer, da bi u takvoj i takvoj neprilici upali u užasnu paniku i potpuno izgubili glavu. Tada se to dogodi u stvarnosti i vi ne izgubite glavu, čak se i nijeste prepali i kroz to prolazite poput nekog heroja. Nakon toga vi manje ili više kolabirate, ali u trenutku opasnosti nije bila loša reakcija, sasvim ste hladni i time ste iznenađeni. Razlog je jednostavno taj što se u trenutku pojavi neki određeni mehanizam, neki instinktivni stav koji je uvijek tu. To je kao da ste znali što da uradite i vi vjerovano radite pravu stvar. Možda i ne, takođe, ali je iznenađujuće kako često izuzetne situacije u kojima su ljudi uhvaćeni izazivaju najpogodnije reakcije. To je uvijek dug činjenici da je konsteliran neki arhetip koji vas uzdiže iznad vas samih. To je kao da duže vremena nijeste bili čovjek, ali kao da ste bili mnogi, neko bi rekao dio čovječanstva, kao da se ta situacija dogodila nebrojeno puta, tako da na nju nijeste reagovali kao neki današnji ego, već poput čovjeka koji je prethodno preživio te situacije.

Postoje drugi arhetipovi koji mogu stvoriti paniku ili koji vas uzbuđuju, vjerovatno nepotrebno i uzrokuju nevolje, na primjer arhetip gaza preko vode ili prelaska. Vi znate na osnovu iskustva da kad putujete u primitivne zemlje treba da pazite, prije obilježavanja kampa uveče da vam je rijeka iza leđa, da ste prešli rijeku jer se preko noći oluja može podići i sljedeći dan rijeka je

toliko poplavila da ne možete preći preko i morate čekati nedeljama; možete čak i umrijeti od gladi ako ste uhvaćeni između dvije rijeke. I nije rijeka opasna samo zbog poplava već i zbog gaženja preko vode ili njenog premošćivanja, gotovo ste sigurni da upadate u neugodnu situaciju. Svakako, taj strah ovde nema smisla uopšte za duže vrijeme, ali je tada bio mnogo značajan. Sasvim neočekivano, recimo, uđete u rijeku četrdeset ili pedeset jardi široku, nasipi su prilično strmi, ona vrvi od krokodila tako da nema plivanja; nosite sav teret preko i dođavola, nepokretni ste. Vjerovatno lutate duž obala satima i satima da pronađete gaz de ćete manje ili više bezbjedno preći. Ili je možda palo drvo ili je pošećeno od urođenika tako da je palo preko rijeke i ako je vrijeme vedro možete biti sposobni da puzite preko vrlo tankog drveta, prvo preko korijena i debla, a zatim kroz grane i onda se čudite kako sav teret možete prenijeti preko, iako je po kišnom vremenu ono svakako pakleno klizavo. Ali, bez najneznatnijih očekivanje nađete se u poziciji u kojoj ste bolje postupili nego što ste željeli. To je savršeno šašavo, čovjek je bio u nekoj sasvim ugodnoj situaciji prije i onda se iznenada nađe u opasnosti da se pokliza s drveta. I niko vas ne može zadržati jer ne postoji soba, prelazite preko ako možete, a petnaest ili dvadeset stopa niže su krokodili koji čekaju svoj doručak.

Dakle, to je arhetipska situacija koja se pojavila nebrojeno puta, ako to baš nijesu krokodili, postoje neprijatelji koji čekaju da vas uhvate kad ste u vodi savršeno bespomoćni. Dakle, pretpostavlja se za gazove, teške prelaze i takva mjesta da su naseljena zmajevima i zmijama, postoje čudovišta u dubokim vodama, neprijatelji u šumama, iza stijena i tako dalje. Zato je gaženje preko rijeke tipična situacija koja izražava vrstu čorsokaka tako da je arhetip baš formulisan kad je čovjek u nekoj opasnoj teškoći, i zato mnogi ljudi postaju sasvim nepotrebno arhetipski uplašeni, uhvatio ih je najneopravdaniji strah. Čovjek može reći da ne postoji opasnost - zašto vam đavo ne daje da idete naprijed? Ali, oni su uplašeni da pređu čak i mali potok. Ili to može

biti više psihološki, strah od prolaženja kroz određeni rizik u životu koji stvarno nije opasnost, ali su preplašeni kao da su skočili preko krokodila, prosto zato što je konstelisan arhetip. Krokodil je tada u vama i on je beskoristan zato što već duže ne pogoduje situaciji. Naravno, za obične, normalne ljude takve se stvari ne dešavaju, ali ako su s nižim pragom svijesti će nesvjesno može lako stići te arhetipske figure izlaze. Dakle, postoje brojne arhetipske situacije i sve one sačinjavaju svijet mitologije. Mitologija je udžbenik arhetipova, svakako ne racionalno rasvijetljenih i objašnjenih, ali prosto reprezentovanih poput slike ili knjige pripovjedaka. Ali, svi arhetipovi su u početku bili stvarne situacije.

Mi se ovde bavimo arhetipom mudrog starca. Bilo kada da se pojavi on se odnosi na određenu situaciju, prisutna je neka dezorijentacija, određena nesvjesnost, ljudi su u nekoj vrsti konfuzije i ne znaju što da rade. Zato se svi ovi Soasyanti, ovi mudri ljudi ili proroci pojavljuju u nevolji kad je čovječanstvo u vremenu konfuzije, kad se gubi stara orijentacija a potrebna je neka nova. Dakle, u nastavku ovog poglavlja videćemo da se Zaratustra pojavljuje u trenutku kad se nešto dogodilo što čini njegovo prisustvo nužnim i Niče to zove smrt Boga. Kad Bog umre čovjeku je potrebna nova orijentacija. U tom trenutku treba da se pojavi otac svih proroka, mudri starac da bi dao novo otkrovenje, da bi dao rođenje za novu istinu. To je ono što Niče misli da je Zaratustra. Cijela je knjiga neko izuzetno iskustvo tog fenomena, reklo bi se vrsta entuzijastičkog iskustva koje je okruženo svim potrebnim sredstvima istinskog otkrovenja. Bilo bi sasvim pogrešno pretpostaviti da je Niče otkrio neku takvu smicalicu da bi napravio utisak u korist estetskog efekta ili nečeg tome sličnog, to je bio neki događaj koji ga je porazio - bio je pobijeđen od arhetipske situacije.

Miss Wolff: Zar ne bi bilo korisno to čitati kao opis njegove inspiracije? On to opisuje prekrasno.

Dr Jung: Da, on jednom piše pismo sestri u kojem kaže: „Ti ne možeš biti svjesna siline takve kompozicije“. Onda u *Ecce Homo* on opisuje kako mu se arhetip pojavio:

„Da li ima neko ko na kraju XIX vijeka neku jasnu ideju o tome kako pjesnici najsnažnijeg vijeka razumiju riječ inspiracija? Ako nema, ja ću je opisati. Ako čovjek u sebi ima i najmanji trag sujevjerja njemu bi bilo teško moguće da stane iza kompletne ideje da je čovjek prosto inkarnaci - ja, glasnik ili medijum neke nadmoćne sile. Ideja o otkrovenju, da nešto odjednom postane vidljivo i čujno s neopisivom izvjesnošću i tačnošću, što duboko uzbuđuje i remeti nekog - prosto opisuje stanje stvari. Čovjek čuje - čovjek ne traži; čovjek nosi - čovjek ne pita ko daje. Kroz blijeske poput munje stiže kao neminovnost, ne oklijevajući - ja ustvari nikad ni - jesam imao izbora. Postoji neka ekstaza, tako da je njen ogromni pritisak ponekad relaksiran poplavom suza s kojom su čovjekovi koraci naiz - mjenično nagli ili nenamjerno spor. Postoji ošćećanje da je čovjek pot puno van sebe, s nekom vrlo određenom sviješću o jednom beskrajnom broju predivnih uzbuđenja i drhtavica na prstima; - postoje dubine sreće u kojima mučnina i sumornost ne djeluju kao antiteze, već kao zavisne, kao potrebne u smislu nužnosti sjenki boje u takvoj jednoj poplavi svjetlosti. Postoji neki instinkt za ritmične relacije koji obuhvata široka područja oblika (potreba za nekim široko obuhvatajućim ritmom je uvijek mjera snage neke inspiracije, vrsta duplikata njenog pritiska i tenzije). Sve se dešava potpuno neželjeno, kao u nekoj olujnoj plovidbi slobode, potpunosti snage i božanstvenosti. Najvažnija stvar su nedobrovoljnost li - kova i poređenja; čovjek gubi svo opažanje što konstitui-

še likove i što konstituiše poređenje; čini se da se sve pojavljuje kao pripremljeno, najkorektnije i najjednostavnije značenje izraza. Stvarno se čini, da upotrijebim jednu od Zaratustrinih fraza, kao da sve stvari dolaze u jednoj i spremne su za poređenje: „Ovde sve stvari dolaze radosno za tvoj govor i laskaju tebi, jer žele da jašu na tvojim leđima. Na svakom poređenju ti ovde jašeš za svaku istinu. Ovde otvoreno lete tvoje riječi svega postojanja i sanduci riječi; ovde sve živo želi da postane riječ, sve postojanje od tebe želi da uči kako da govori“. To je moje iskustvo inspiracije. Ja ne sumnjam, ali bi čovjek išao unazad hiljadama godina da bi našao čovjeka koji mu takođe može reći: To je takođe i moje.“²

To je način na koji Niče doživljava dolazak Zaratustre, i to veoma jasno pokazuje simptomatologiju mudrog starca. Dakle, krenućemo dalje s našim tekstom. Mi krećemo s njegovom namjerom da uči mudre njihovoj ludosti i siromašne njihovom bogatstvu. On nastavlja:

„Zato ja moram sići u dubinu: kao što ti uveče činiš kad zalaziš iza mora, i daješ, takođe, svjetlost i donjem svijetu, ti prebogata zvijezdo!

Poput tebe, i ja moram sići dolje, kao što kažu ljudi do kojih ću sići.

Tada me blagoslovi, ti mirno oko, da mogu bez zavisti gledati čak i najveću sreću.

Blagoslovi kup koji se preliva, da zlatna voda iz njega poteče, i da svuda nosi odraz tog blaženstva!

Gledaj! Ovaj kup ide da se ponovo isprazni, i Zaratustra ponovo ide da bude čovjek.

Zato, Zaratustra počne da silazi.“

² N / komplet, tom 17, str. 101.

On je bio gore na planinama sa suncem koje simbolizuje snažnu svijest što mu je uvijek gledala u lice. I sada on odlučuje da zađe poput sunca koje zalazi, što znači da je on potpuno poistovjećen sa svojom vlastitom sviješću, i sada oseća potrebu napuštanja tog stanja i padanja u dubine, u donji svijet koji je za njega svijet ljudi. Kako bismo vi to psihološki protumačili? Što se događa kad napusti svoju svijest?

Dr Reichstein: Neka nova stvar bi izašla iz nesvjesnog.

Dr Jung: U redu kada obično ljudsko biće napusti svoj svijet svijesti, tada se naravno nesvjesno počinje kretati, stvari se tada pojavljuju nesvjesno kao što se vidi u slučaju neuroze ili psihoze, ili u nekom drugom slučaju će se ljudi namjerno odriču svijesti. To bi bila istina za normalnu svijest, ali ovo je neka vrsta supernormalne usmjerene svijesti i mi ne možemo očekivati da se ista stvar pojavi u takvom slučaju.

Remark: On dolazi do normalnog stanja.

Dr Jung: Da, zato što je on već u abnormalnom stanju. Mi smo naviknuti da mislimo da su ljudi u abnormalnom stanju u nesvijesti, tako da i ne sanjamo da oni tada takođe mogu biti svjesni. Ali, takav grč svijesti postoji.³ U naše vrijeme postoje ljudi koji pate od patološkog povećanja svijesti i tada padaju na nivo normalne svijesti - ne u visoko povećanu svijest će je sve spontano ugušeno.

Mrs. Crowley: Zar to ne bi bila prva i vrlo uopštena svijest? I u padanju zar ne bi nosila neku suprotnost, više ljudsku formu?

³ Fjodor Dostojevski (1821 - 1881), pisac od značaja za Ničea, opisuje u prvom dijelu *Zapisa iz podzemlja* (1864) nekog ultrasvjesnog čovjeka koji je sveden na neaktivnost.

Dr Jung: Da, to je neka detenzija, relaksacija, neka više ljudska forma; prethodno je njegova svijest bila karakterisana kao suncu slična i ona je svakako daleko, neka vrsta božanske svijesti. Naravno, ona sugerije megalomaniju i vi u stvari kod Ničea računate na tu megalomansku uobraženost. Šest godina kasnije, 1889. godine on je već ionako bio sasvim bolestan od megalomanije na bazi degeneracije mozga. Svakako, teško je reći da li je on već bio zaražen nastupajućom bolešću, ali ja mislim da je to vrlo nevjerovatno, postoji nekoliko stvari u aktuelnom tekstu *Zaratuštre* koje bi hipotetički mogle biti pripisane tome. Ta vrsta megalomanije duuguje još nečemu.

Miss Wolff: To je arhetipsko?

Dr Jung: Da, on je poistovjećen s arhetipom. Svakako, on pravi razliku između sebe i Zaratuštre; on kaže: „i Zaratuštra pođe sa mnom“, ali on ne može izbjeći ošućanju uhvaćenosti od te figure i on je čak povremeno Zaratuštra, i to je inflacija ličnosti. Vidite, kad god je čovjek uhvaćen od arhetipa, on kompletno zaboravlja sebe, u uzvišenom je stanju, upravo inflatisan. Tada taj čovjek živi, kasnije se može videti da pati od inflacije. Primitivci to znaju. Kad je neki čovjek u velikom uzbuđenju, u nekom stanju zanosa kad je bio uspješni ratnik i ubio drugog čovjeka, on, na primjer mora proći kroz *rite de sortie* da bi se dezidentifikovao od arhetipskog heroja, bogolike figure kakva postaje. Inače on pravi pustoš i vjerovatno stiže do klanja svog vlastitog plemena ili postaje tako bezobziran da je nepodnošljiv. Zato u određenim plemenima uspješni ratnik nije dočekivan u trijumfu kako bi ga mi častili već je slat na usamljeno mjesto gdje je dva mjeseca hranjen sirovim biljem da bi smršao i kad bi bio sasvim pokoran dozvoljavao bi mu se povratak. I nije samo čovjek koji je heroj mana, već je to takođe i njegovo oružje. Mač

kojim je ubijen kralj sadrži tajnu ubijanja i to je poseban mač, on je izvršio izuzetan čin i on je mana. Tako kad neko kaže da je kralj ubijen mačem čovjek na njega gleda drugačijim očima, on uzbuđuje nečiju maštu, zato je mana. Dakle, kao što sam rekao, Niče ne može pomoći biću djelimično poistovjećenom sa Zaratustom, zato što je to bilo vrijeme materijalističke nauke i filosofije i niko nije imao neki nagovještaj o psihologiji, niko nije mislio o pravljenju razlike između sebe i nečega psihičkog.⁴ Najveći broj ljudi iz tog doba ne bi bio sposoban da se uvjeri u takvu neku stvar. Čak i danas, to ne bi ušlo u um mnogih ljudi, posebno najobrazovanijih, da nijesu identični sa svojom psihom. Njima je potrebna izuzetno dobra evidencija i osvjedočenje da ih uvjeri u činjenicu, oni misle da je sve to koještarija. Tako Niče nije bio u stanju da pravi razliku između sebe i Zaratustre, potpuno je očigledno da nema ništa izvan njega, ali i ostalih dama i gospode. On sigurno nije bio poistovjećen sa Zaratustom, i ako neko pravi buku, u redu, on je ispod prurušenog Zaratustre. I govor koji stavlja u usta Zaratustre, ili koji mu dozvoljava da za sebe izabere, svakako je inflatoran i zato je na mnogim mjestima takođe veliki. Onda, postoji i drugi razlog zašto je govor tako preuveličan. Da li vi znate pod kojim se uslovima to dešava? U uslovima u kojima radite stvari na komplikovan način, kao da ne postoji jednostaviji način?

Mrs. Fierz: On je bio poistovjećen s mišljenjem, i kad ga piše to je neki priliv veoma inferiornih osjećanja, neke sentimentalnosti.

⁴ To jest, ne - ili malo - vrste psihologije koja se bavila sa nesvjesnim. Međutim, Charcot je histeriju tretirao s hipnozom u 1870-im i 1880-im godinama, i Josef Brojer je izveo svoj dobro znani tretman „Ane O“ 1882. godine. To je bilo, svakako, veliko bavljenje fiziološkom psihologijom kroz posljednju polovinu vijeka.

Dr Jung: To je istina, to je jedna stvar. I zašto je slijedio ta ošućanja?

Mrs. Fiertz: On za njih nije znao.

Dr Jung: Svakako, ali ona ne bi mogla biti sačuvana vani samo s instinktima? Obično ljudi prave izuzetnu buku pokušavajući da učine dalekom svoju inferiornu funkciju.

Miss. Wolff: Arhetip dodiruje duboko, tamo će on ne može praviti razliku između funkcija.

Dr Jung: Tačno. Arhetip se apsolutno ne interesuje za razdvajanje funkcija, zato što je on cjelina svih funkcija. Onda, što još može biti razlog što je govor tako užasno bremenit?

Remark: Anima inspiracije?

Dr Jung: U redu, anima bi bila personifikacija inferiorne funkcije. Ona se uglavnom hrani inferiornom funkcijom, u tom slučaju inferiornim ošućanjima, tako da su anima i inferiorna funkcija jedno i isto pod dva aspekta, jedan je naučna formulacija, a drugi je fenomenološka.⁵ Ona je svakako funkcija u bilo kojoj se formi pojavi. Ali postoji dalji razlog za taj govor.

Dr Reichstein: Sasvim je prirodno da je arhetipu trebalo da govori na takav način, oni uvijek govore tako teškim jezikom.

⁵ Za Junga je inferiorna funkcija uvijek „suprotna“ od najrazvijenije funkcije, sparivanje mišljenja / ošućanja i senzacija / intuicije. „Stavovi“ su takođe suprotni, tako da je za introverta, ekstrovertija tipična teškoća i nešto neugodno, i vice versa. CW 6, passim.

Dr Jung: To je istina do izvjesnog stepena, svakako, ali je u Ničeovom slučaju to stvarno prećerivanje, postoje određeni razlozi zašto je to tako.

Mrs. Baumann: Zar to nije kompenzacija za njegovu inferiornost?

Dr Jung: To je neka ideja. Uvijek kad čovjek ima neku inflaciju, uvijek kad je čovjek poistovjećen s nekim arhetipom, on kao ljudsko biće ima osećanje inferiornosti koje nije priznato, i čovjek tada koristi posebno veliki govor. Na primjer, jednom sam imao slučaj, jednu ženu, jednog sasvim neizlječivog ludaka u utočištu koja je zvala svoj vlastiti jezik „tehničke riječi moći“, i uvijek je pokušavala da napravi sintezu riječi koji bi bile sve-moćne - kao i da, kombinujući mnoge riječi izrazi moć ili energiju, kao *elektrana, veličanstvo, papa, kralj, crkva, boljševizam*, itd. sintezu koja bi riječ učinila moćnom. Ludaci sastavljaju te riječi da bi njima ubijali ljude, oni uzimaju puna usta zaloga i ispljunu ih van u nadi da će od toga ljudi postati razbijeni, savladani i ubijedeni. Svakako, može se reći da se veliki dio naše nauke sastoji od takvih riječi moći; u njoj se enormno koriste latinske riječi i govore stvari na tako komplikovan način da ih ni sam đavo ne može razumjeti. Ali to je previše jednostavno kad ih prevedemo na obične riječi; ne postoji potreba da se to kaže na neki tako strašno rogobatan i nespretn način - to je samo da ubijede ljude. Svakako, čovjek postane uplašen i savladan ako neko iznad vas dugo vrišti s latinskim i grčkim hibridima, „Dobro, on mora biti sve, a ja sam upravo ništa“. To obično rade ljudi koji su manje ili više beznačajni i daju sebi za pravo, oni stvaraju previše veliku buku da bi izrazili nešto što nije vjerovatno. „Dobrom vinu nije potreban čep“ stara je engleska poslovice, ali ljudima koji proizvode bezvrijednu robu trebaju

velike riječi da bi se uopšte čuli.⁶ Dakle, određeno ošćanje inferiornosti i bezvrijednosti koje je uvijek bilo prisutno kod Nićea vraćalo je taj govor uzrokujući mu da bira velike riječi da bi pogodio cilj. Za njega je svijet uvijek bio neizmjerne glup, niko nije imao uši, oči ili ošćanja srca tako da je on lupao na vrata s velikim čekićem. Ali, kad su ljudi zaključali vrata, on ih je napao tako strašnim riječima da su se prestrašili. Njegov savremenik Jakob Burckhardt, poznati istoričar, bio je sasvim isprepadan kad je pročitao *Zaratuстрі* - ja to znam od ljudi iz Bazela koji su poznavali njih obojicu. Za njega je to bilo jezivo, to je bio jezik koji ga je savladao.⁷ On je za Nićea zatvorio vrata zato što je Niće bio neprijatan, pravio je tako veliku buku. I uvijek ćovjek ima utisak ćitajući *Zaratuстрі* da on stvarno ne dospijeva do ljudi. Niće je to takođe ošćio i zato je povećao njegov znaćaj da bi ga učinio razumljivijim. Da je samo saćekao i bio samo malo više strpljiv, bez buke, tada bi bio razumljiviji. Odrećeni pasusi u *Zaratuстрі* nadmoćno su lijepi, dok su drugi vrlo lošeg ukusa i efekat cjeline je neka prijetnja tim stilom. Tada su to bili glavni razlozi za, ali još postoji i druga taćka koja objašnja izuzetnu težinu *Zaratustre*.

Mrs. Adler: To je zato što namjere i intuicije nijesu sasvim realne i zato treba posebno naglašavanje, kao što su bile, protiv Nićea, kao da je on propovijedao sebi na prvom mjestu?

⁶ „Ako je istina da dobrom vinu ne treba zatvarać“, i „istina da dobrom komadu ne treba epilog, pošto za dobro vino oni koriste dobre zatvaraće, i dobri komadi se bolje dokazuju uz pomoć dobrih epiloga“, (Rosilind u Šekspirovom „Kako vam drago“).

⁷ Jakob Burckhardt (1818 - 1897) pomagao je mladom Niću kada je došao u Bazel i ostao korespondent poslije Nićevog odlaska. Njegova *Civilizacija renesanse u Italiji* (1880) donijela mu je međunarodnu slavu.

Dr Jung: To je sasvim oštroumna tačka posmatranja. To je sigurno validan argument pošto postoji mnoštvo podataka za ono što bi mi rekli „razumijevanje“ se nije dogodilo.

Mrs. Baynes: Ja ne razumijem što Mrs. Adler misli sa njenim nepostojanjem realnog za njega.

Dr Jung: To bi u tom slučaju značilo ne potpuno shvaćen. Činjenica je, kad je prisutna neka inflacija s nekim arhetipom, ne postoji razumijevanje. Čovjek ne može razumjeti stvar od koje je inflatisan. Prvo, inflacija mora doći do kraja i tek je tada čovjek može razumjeti, ne prije. Ali, postoji još i druga tačka.

Dr Reichstein: Vjerovatno je to zato što je Niče bio protiv čitavog svijeta i zato je on morao da kuca tako snažno.

Dr Jung: Da, to je sasvim izvjesno. Niče je bio u nekoj vrsti sukoba s cijelim savremenim svijetom i to mu je dalo osećanje lične neuspješnosti, da njegove riječi nikuda ne dosežu - bez odjeka su bilo đe. To je stvarno bio slučaj, niko se nije brinuo, njegov glas je bio glas čovjeka koji doziva u divljini, i prirodno on pojačava svoj glas umjesto da ga smanji. Vidite, kad čovjek nije shvaćen on treba kao po pravilu da smanji svoj glas, jer kad čovjek govori dovoljno bučno to se i ne čuje zato što ljudi ne žele da čuju. Bolje bi bilo da čovjek počne da mrmlja za sebe, tada bi ljudi postali radoznali.

Miss Wolff: Biblijski jezik može biti djelimično namjeran, a djelimično dolaziti iz nesvjesnog, zato što je Niče potisnuo tradicionalno hrišćanstvo.

Dr Jung: To je takođe vrlo valjano razmatranje, tako je njegovo naglašavanje tog stila namjerno.

Mrs. Zinno: To je zato što iz njegovih oštećanja ne postoji kompenzacija - ne postoji figura u nesvjesnom poput Salome da nosi njegova oštećanja.⁸

Dr Jung: Da, to je neka važna tačka. Mi smo već napomenuli činjenicu da je anima negde u igri, ali izostanak anime kao neke nezavisne figure svakako uvećava težinu *Zaratustre* do donekle razumljivog stepena. Mi ovde imamo problem po sebi, naime, poistovjećivanje *Zaratustre* s animom i najvjerovatnije poistovjećivanje autora s animom, tako da je to neki neobičan spoj.

Mr. Allemann: Kad je konstelisan arhetip to je uvijek nešto staro, istorijsko. To je mogao biti razlog za taj stari jezik.

Dr Jung: Ali, stari jezik ne treba da bude doista naglašen; mora postojati moć iza njega koja uzrokuje ogromno naglašavanje i ono što je rekla Miss Wolff dijelom bi bilo objašnjenje za to. Čovjek može reći da je Niče imao svoju drugu stranu kojoj je bio potreban snažan jezik i sve su propovijedi uglavnom izgovorene za njega lično. Morate zapamtiti da je on bio sin pastora i vjerovatno je imao neke namjere. Ja znam što to znači.

Miss Hannah: Zar upravo odredba pastor ne bi bila odgovor na prethodno pitanje?

Dr Jung: Da, ali to nije dovoljno. S jedne strane, svakako, čovjek može pretpostaviti određeni posebno glupi otpor silama koje su do sada bile važne u samom Niče - njemu je bio potreban moćan jezik kojim bi oborio malog druga koji je bio preplavljen tradicijom. Vidite, to bi bila Ničeova Sjenka, o čemu

⁸ To jest, nema snažne anima figure, personifikacije muškarčeve kontraseksualne strane.

postoji evidencija u određenim pismima za svoju „dragu Lamu“, kako je zvao svoju sestru, budući sasvim nesposoban da vidi da ona ne traži razumijevanje. Tada vi razumijete nešto o tom malom čovjeku koji je došao iz saksonskog sela blizu Lajpciga da je njegov otac bio pastor. Vidite, to takođe sugerise njegovo zamišljanje da je bio neki Englez, trebala mu je neka geografska kompenzacija. Ali, ja više želim da znam o silama iza toga jezi-ka. Određena sila, najstrasnija emocija, nevjerstvo samo; mora postojati velika snaga iza tog proboja kroz veo tradicije.

Mrs. Jung: Zar ne može biti da je on imao takođe mali libido u svom životu? Čitav libido je bio u duhu i zato je mogao uzrokovati nasilan izraz.

Dr Jung: Da, čovjek to može pretpostaviti, ali ni od koga sa tako posebnim zadatkom ne može se očekivati da posveti više pažnje svom ličnom životu, to svakako nešto podrazumijeva ali mora postojati posebna sila iza toga naglašavanja, i to treba biti jasno. Cijela stvar je zbrkana, toliko toga ima u njoj. Ja sam sasvim siguran da ako biste našli takvu figuru u nekom od vaših snova vi biste znali što se dogodilo.

Mrs. Fiertz: Potreba za individuacijom?

Dr Jung: Tačno, Sopstvo je u njoj.⁹ To je razlog zašto starac razvija takvu izuzetnu strast i temperament, poput Zaratustre. Vidite, to je način mudrog starca da je tako temperamentan; to dolazi iz činjenice da je nešto previše električno u njemu, i to je Sopstvo, koje - ukoliko nije shvaćeno - sadržano je u nekoj arhetipskoj formi. Sopstvo može biti sadržano u animi, na primjer, i

⁹ Sopstvo, za Junga, „izražava jedinstvo ličnosti kao cjeline“, (CW 6, par. 789). Ta važna ideja biće objašnjena niže. Dakle, takođe, arhetipski „mudri starac“.

tada uzrokuje anima pošednutost i efeminizaciju muškarčevog opšteg karaktera, njegove filosofije, svih njegovih uvjerenja, njegovog ponašanja, itd. Ili ako je sadržano u arhetipu starca pretpostavlja načine proroka, recimo. Ili svi oni mogu biti zajedno u jednoj stvari i tada je ljudsko biće potpuno prožderano od arhetipske zbrke. To je slučaj koji mi još nismo videli - u kojem je ljudska individua pošednuta svim stvarima koje nema, prvenstveno starim mudracem, Sopstvom i animom. I čak su instinkti, orao i zmija na drugoj strani. Sad se čovjek stvarno mora zapitati, *đe je tu lično Niče?* To je stvarno problem. To je upravo ono što on kaže: on sebe oseća da je prosto instrument, tijelo koje pati u koje su se te sile spustile. Tako neka inflacija je ono što riječ označava, tijelo je ispunjeno gasom i takođe postaje svjetlost, uzdiže se tako visoko i tada treba silazak. Zato on stiže dolje u svijet običnih ljudi, iz prethodne kvazinormalne svijesti; na kraju ovog prvog poglavlja, on kaže da Zaratustra želi da ponovo postane običan čovjek.

Predavanje IV

23. maj 1934. godine

Miss Bailward: Ja sam prošli put razumjela da ste rekli da su snage u nama koje mi zovemo Bog snage samoobnavljanja. Pretpostavljam ako se taj proces samoobnavljanja dogodi onda inflacija neće?

Dr Jung: Da, inflacija je patološki simptom i ona se događa kad se stvarno kreativno samoobnavljanje ne dogodi. To je savršeno jasno, inflacija je uvijek simptom nekog spriječenog kreativnog procesa.

Imamo dva pitanja Mr. Baumanna. Prvo je: „Zašto je igranje simbol za stvaranje i uništavanje? Da li to znači *biti u tijelu i u*

vremenu (vrijeme je četrta dimenzija). Stvaranje i uništavanje je kretanje i mijenjanje *Materije* ili forme u vremenu“?

Vi se stvarno pitate za opravdanost interpretacije kreativnih sila kao sila destrukcije, zašto igranje na primjer, treba biti simbol za oboje, stvaranje i uništavanje. To je zato što je ritual igranja pod primitivnim okolnostima simboličan; on je uvijek reprezentacija kreativnih sila u našem nesvjesnom. Zato on često znači seksualni akt, ili fertilizaciju zemlje, ili služi za proizvodnje određenog efekta bio on konstruktivan ili destruktivan. I kao reprezentacija kreativnog čina, igranje nužno simbolizuje oboje, destrukciju i stvaranje. Nemoguće je stvarati bez uništavanja: određeni prethodni uslovi moraju biti uništeni da bi proizveli nešto novo. Najviša kreacija koju čovjek stvara neizbježno je takođe i akt destrukcije. Tipični Hindu bog kreativnih sila je Shiva koji igra na groblju, on je veliki uništitelj zato što je stvaralački život, i kao takav on je oboje, stvaralački i destruktivni bog. Mogli ste videti ove indijske igrače koji su bili u Cirihu, oni reprezentuju kreativni čin na najčudesniji način. Mnoge ruke božanstva izražavaju svakako njihovu sposobnost, ono ne radi sa dvije ruke već sa mnogo njih. Onda, ako na to gledate psihološki kreativni život pojedinca sadrži neku količinu destrukcije, čak i samodestrukcije.

Mrs. Crowley: Zar u tom slučaju inflacija ne bi bila dio tog kreativnog procesa, čak iako je destruktivna po smislu?

Dr Jung: Inflacija je nešto abnormalno i nužno nije dio kreativnog procesa iako se na nesreću, svakako, vrlo često dešava da je s njim povezana. Ali neki kreativni umjetnik može stvarati bez zamišljanja da je stvaralac. On može stvarati upravo zbog svoje proklete dužnosti da to čini, ili zato što mu nema pomoći u činjenju toga. On je kreativna osoba bez samosvijesti. Uskoro, kad dođe samosvijest to je inflacija: vi zamišljate da ste stvara-

lac i stoga da ste Bog, zato što se svakako osećate poput deset hiljada dolara, ako imate vremena da o tome mislite. Ako imate vremena, vi ste već ionako odvojeni od kreativnog procesa; posmatrate sebe i kažete: „Pakao, kakav čovjek! Zar nije velikan“? I tada ste u tome, ionako već živite u svojoj biografiji, vidite već odštampano: u godini toj i toj, toga dana imao je takvu inspiraciju. I tako ste pokvarili vaš kreativni proces, ali imate najzdraviju inflaciju.¹⁰

Mrs. Crowley: Vi ste govorili o ogromnim arhetipskim silama u Niče. Kako je on mogao stvoriti Zaratustru bez identifikacije, ako je on arhetipski djelovao u njemu?

Dr Jung: Da, ali da one nijesu djelovale u njemu, on bi djelovao u njima: to je prirodna tačka posmatranja.

Mrs. Crowley: Da li mislite u smislu igre?

Dr Jung: Svakako. One vas imaju na žici i vi igrate po njihovom zviždanju, po njihovoj melodiji. Ali, ukoliko su te sile, kao što kažete, u Niče, meni ili još nekom one su uzrok inflacije, zato što čovjek ne poseduje kreativne snage, već je od njih posednut. To je istina. Ako sebi dozvoli da bude sasvim posednut od njih bez pitanja, bez gledanja u njih, tada nema inflacije, ali u trenutku kad se odvoji od njih, kad misli: „Ja sam neko“, inflacija slijedi.

Pitanje: Može li to biti izbjegnuto?

Dr Jung: Samo pokornošću, bez pokušaja da gledate u sebe. Morate biti sasvim prirodni.

¹⁰ Jung je bio posebno fasciniran vizionarstvom pjesnika ili drugog umjetnika čija je kreativnost primordijalno iskustvo, „dikta“ nesvesnog glasa, „ogromna intuicija koja se bori za izraz“. Vidi, *Psihologija i literatura* u CW 15.

Mr. Baumann: To se događa automatski?

Dr Jung: To se događa automatski, postanete svjesni sebe i tada ste izgubljeni; to je kao da ste dodirnuli žicu pod visokim naponom.

Mr. Baumann: Vi to ne možete izbjeći?

Dr Jung: Ako ste dovoljno prirodni. Niče svakako nije mogao izbjeći da pobliže istraži tu stvar i tada je bio preplavljen bijesom zato što kreativne snage kradu vaše vrijeme, crpe vašu snagu, i što je rezultat? Knjiga možda. Ali će je vaš lični život? Sve je izgubljeno. Zato se takvi ljudi osećaju užasno prevarenim, oni to misle, i svako treba da klekne pred njima da bi kompenzirali ono što je ukradeno od Boga. Kreativne snage iznose to vani iz njih i zato bi oni voljeli da ih personifikuju, da zamisle da su Shiva, da bi imali radost bića stvaranja. Ali ako znate da ste kreativni i zadovoljite biće stvaranjem, kasnije ćete biti razapeti na krstu, zato svako ko se poistovjeti sa Bogom biće raskomadano. Jedan stari crkveni otac, biskup Sylesius, rekao je da *spiritus phantasticus*, čovjekov kreativni duh može prodrijeti u dubine i visine Univerzuma poput boga ili velikog demona, ali s cijenom da će čovjek takođe iskusiti božansku kaznu.¹¹ To bi bilo komadanje Dionisa ili razapinjanje Hrista. Mi ćemo uskoro stići do istog problema u Zaratustri.

Sljedeće pitanje Mr. Baumanna je: „Uspostavljanje odnosa s gomilom zahtijeva silazak na niži psihološki nivo. Da li to nužno ide u nesvjesno, u prosečni odnos sa ljudima, neku vrstu

¹¹ O Synesiusu biskupu od Ptolomaisa Jung je rekao: „U svojoj knjizi *De Insomni*o on obilježava *spiritus phantasticus* praktično istom psihološkom ulogom koju za Šilera igraju instinkti i ... kreativni bijes“, (CW 6, par. 174). Jung ovdje misli na izmirenje suprotnosti.

identifikacije ili *participation mystique* s gomilom¹², ili da li čovjek treba samo da pokaže da ima inferiorne djelove“.

Čovjeku nije potrebno da pokaže da ima inferiorne djelove, vi znate; da je to opštepoznato. Vi možete biti sigurni da postoje ljudi oko vas koji su sasvim uvjereni da vide da ste vi inferiorni. Ljudi imaju divan kvalitet posmatranja mana drugih ljudi ali propuštaju da vide svoje vlastite. Zato mi nikad ne treba da budemo tako samouvjereni u tom pogledu, naše mane su primijećene ne treba da ih posebno pokazujemo. Samo ih trebamo pokazati sebi; mi smo publika koja nikad ništa ne čuje niti vidi. Dakle, taj silazak dolje je moguć samo ako je neko na višem nivou. Vidite, Zaratuštra je čovjek ili duh koji je poslije svog silaska kroz vjekove počeo da se uzdiže. Starac koga smo sreli u šumi je tradicionalni hrišćanski duh koji polako nestaje u prirodi da izgleda da je konačno iščeznuo, ali duh neće nestati u prirodi samo ako postoje ljudi u kojima se manifestuje. Zato u iščezavanju on izlazi na površinu i približavajući dio duha je Zaratuštra. Kad neki drugi čovjek silazi dolje, tada izranja personifikacija novog duha. Dakle, to je suštinski isti duh. Zaratuštra se popeo na planinu i sad silazi na nivo opšteg čovječanstva.

Ako svedemo taj fenomen na Ničeovu ličnu psihologiju, on bi stigao do nas kao sljedeće: Niče je bio profesor u Bazelu oko deset godina, onda se povukao iz svoje profesure i živio u Nici i Rapalu, u Sils - Maria u Engadinu i najveći dio planinskog simbolizma u *Zaratuštri* dolazi iz takvog geografskog okruženja. Navikao se da šeta po planinama i napisao je neke predivne pjesme o njima. Dakle, to je dio njegove imaginacije, tako da se kao biće ošjećao izolovano na vrhu visoke planine odakle je mogao posmatrati dalje budućnost čovječanstva, ili odakle je

¹² *Participation mystique* je fraza Levi Brila. Vidi, *Primitivni Mentalitet* (London 1923), *passim*. Jung ga je mnogo koristio ne da bi naznačio problem, posebno i isključivo između primitivnih ljudi, već da bi označio čovjekovo odvajanje od raznih važnih predmeta u okruženju. Vidi, CW 9, I, par. 226.

mogao videti život ispod svojih nogu. Tu je suprotno od očekivanog stekao novi uvid, dobio novo Jevanđelje. I onda poput Mojsija silazi sa Sinaja da ga donese ljudima. To je način na koji je Niče to ošjećao, ali ukoliko to nije uradio prirodno, bez znanja što je uradio, bio je poistovjećen s kreativnim duhom; o njemu je toliko mnogo znao i zato je dobio inflaciju. Dakle, postoji neka djelimična identifikacija sa Zaratustom. Kako tako inflatiran čovjek može ozbiljno posvetiti pažnju čovječanstvu? Samo u obliku propovijednika koji stoji na brežuljku i propovijeda. U toj prvoj propovijedi on stoji na postolju govoreći njima dolje, čovjek *treba* poslovicu, na taj način pokazujući da je njegova propovijed stvarno bezvrijedna, zato što sa njima nije na istom nivou. Da je bio prirodan ne bi objavio svoju poruku već bi prosto razgovarao s drugom na ulici, rekao kako ste i tako to, i u toku razgovora bi naravno pomenuo da je njegovo srce zainteresovano i drugi bi čovjek razumio priču. Tada bi on imao neki efekat. Ali vi možete reći najveću stvar i to govoreći ne dodirujete nikog; to ne ostavlja neki utisak zato što govorite u tako velikom stilu da vas razumiju samo pogrešni ljudi. Dakle, u početku kad je *Zaratustra* čitan, samo su pogrešni ljudi razumjeli što on stvarno znači; svi nastrani tipovi Evrope bili su ispunjeni *Zaratustom*, i iz toga uopšte ništa nije došlo.

Vidite, nije samo nepodesno da mi sad pokušavamo neku analizu *Zaratustre*, mi trebamo sve lijekove naše psihologije da bismo razumjeli što on stvarno znači. Drugi dio *Fausta*, takođe, niko nije razumio; zato je potrebna duga i pažljiva priprema da bismo razumjeli njegovu suštinu: isuviše su proročki. Potrebno nam je iskustvo rata, posleratnog društva i političkih fenomena da bismo stekli uvid u značenje *Zaratustre*. Dakle, da je Niče bio svjestan onoga što je uradio ne bi mu bilo moguće da siđe dolje na zemlju. Ali sada nije važno govoriti o čovjeku Niče, bio je prevaren; živio je samo zato da bi *Zaratustra* mogao govoriti, a kad stigne do svog života on je bio jadan i bijedan koliko je to

moguće, bolesno neurotično bitisanje u *pansionima* na Rivijeri i Engadinu, i konačno u Torinu đe ga je đavo imao za stalno.

Ovo je doprinos od Miss Cornford: „Zaratustra dolazi kao igrač pošto tako reprezentuje suprotnost hrišćanskom kaluđeru. Umjesto 'suzbijanja tijela' što hrišćanski kaluđer uči, on živi u svom tijelu, potpuno svjestan njega i koristi ga. Dakle, dok asketa stoji poput nekog željeznog stuba zasađen u tok života, igrač je biljka koja reaguje na vodu u svakom trenutku. Zato je prirodno da propovjednik nove religije treba da dođe kao igrač pošto donosi kretanje umjesto rigidnosti“.

Da, kretanje u suprotnosti prema rigidnosti je takođe tačka posmatranja, ono je druga suprotnost, par suprotnosti koje igraju svoje uloge. Svakako, postoje mnoga druga sporedna svijetla, ali bi nas ona takođe malo daleko odvela.

Onda, mi imamo pitanje od Miss Hannah: „Ja sam uvijek mislila o Sopstvu kao o nekoj vrsti objektivizacije Boga kroz pojedinca, za koga sam se nadala da sam ga *otkrila*. Kad ste rekli 'stvoriti nešto izvan sebe' (Dakle, to je ono što Zaratustra kaže, ja sebi nijesam dala kredit da otkrijem takvu vrlo vještu formulu), da li mislite na Sopstvo? I, da li je ono stvoreno ponovnim rođenjem? Da li nas ponovno rođenje predaje procesu prirode pomoću volje, ili je ono čak više aktivan proces“?

Što vi podrazumijevate pod „čak više aktivan proces“?

Miss Hannah: Mislila sam, da li smo ga dobili da nešto uradimo sa njim ili je ono završeno za nas.

Dr Jung: Ono je više aktivan proces.

Miss Hannah: Ako je datost, ono je pasivno, zar ne?

Dr Jung: Da, ali može biti datost sa voljom i vrlo aktivno. Dakle sad, dozvolite nam da pretpostavimo da bi Natčovjek bio

Ničeova formulacija za Sopstvo. On razumije da vi stvarajući izvan sebe stvarate Natčovjeka, sa voljom u datim okolnostima; on čak kaže da čovjek to treba da želi što pokazuje vrlo jasno da je Natčovjek za njega neka aktivna čovjekova kreacija. Ali mi ne možemo stvarati izvan sebe; trebalo bi da budemo bogovi da bismo to radili. Vidite, ta konfuzija dolazi iz činjenice da se on u svom govoru poistovjećuje s kreativnim procesom. Prava perspektiva iz koje se to vidi je da kreativni proces u vama nije vaše vlastito činjenje. On vas samo nosi i koristi, on je različite volje od vaše vlastite. Onda vi shvatite da je on još nešto, nešto iznad vas, to jest kreativnost. To je nužno izvan vas zato što su kreativne snage bile prije i poslije akt stvaranja. One su bile kad vi nijeste, kad ste bili nesvjesni, i ono što stvorite je nužnost izvan vas zato što su te snage izvan vas. Vi njima ne možete vladati; one stvaraju ono što izaberu. Svakako, vi se s njima možete poistovjetiti, manje ili više, ali je stvarno to djetinjasto; tada ste poput nevaljalog dječaka koji uprkos vašem upozorenju da se ne penje na stolicu nastoji da to uradi, i svakako padne dolje. Onda, vi kažete: „Sad vidiš“!, a on kaže: „Ali, ja sam baš to htio“! Kad se neko identifikuje s tim procesom, to je neka iluzija. Dakle, stvaranje izvan sebe je samo neka formulacija koja dolazi iz ideje da mi stvaramo. Mi ne stvaramo; kreativni proces stvara u nama, kroz nas.

Sad ćemo nastaviti s trećim poglavljem tamo će je igrač na konopcu prvi put pomenut. Zaratustra ovđe kaže: „Čak i najmudriji među nama samo je hibrid biljke i utvara. Ali, da li ja od vas tražim da postanete utvare i biljke“? Kako vi razumijete taj osobeni izraz? Koliko je do sada najmudriji od sveg čovječanstva daleko od hibrida biljke i utvare?

Mrs Baynes: Da li on ovđe govori o najmudrijem između pret-hodnih hrišćanskih mudrih ljudi ili o čitavom čovječanstvu?

Dr Jung: To bi bio najmudriji između ljudi iz stada, od ljudi našeg vremena. On kritikuje određenu vrstu mudrosti koja im je propovijedana, i ja želim da znam koliko je to daleko od hibrida biljke i utvare?

Mr. Nuthall - Smith: Ukoliko su zemaljsko i duhovno razdvojeni, ljudi nijesu cjeloviti.

Dr Jung: Ali hibrid nije podijeljen. Vrhunac je u tome da je on jednost, ali sastavljena od dvije stvari, hibridna biljka je mješavina, ali je jedinstvo, kao što riječ hibrid sačinjavaju latinske i grčke riječi spojene u jednu.

Remark: On je jedinstvo vegetiranja i duha.

Dr Jung: Ali on ne kaže duha, kaže utvare.

Mrs. Adler: Životinja nije između, ona je nestala.

Dr Jung: Životinja bi bila kontrast, suprotnost. Niče će kasnije govoriti o plavoj zvijeri, to je njegova ideja, Natčovjek u suprotnosti prema biljci i utvari mudrosti. Ali, ja bih trebalo da znam zašto biljka i utvara. Vidite, on kaže čak da je najmudriji samo nesklad, zbrka a metež je u njemačkom jeziku *Entzweiung*, što znači nešto što nije tačno utvrđeno. Hibrid je ujedinjeni metež, tako da je on neko nepoželjno jedinstvo suprotnosti. Biljka je potpuno nesvjesna, a utvara nema meso, nema tijelo, tako da je ona neka metafizička utvara povezana s biljkom i formira jedinstvo, nešto potpuno nesvjesno i zatvoreno za materiju.

Mrs. Baumann: Zar život biljke obično ne znači duhovni razvoj? I u toj mjeri on je život biljke, ima prirodni život; ukoliko je utvara, on je mrtav, takođe i dalek.

Dr Jung: Da, tijelo umire i tada ono postaje duh. Tako da se hibrid, s jedne strane, sastoji od prirodnog rasta, savršenog zvuka, jer nešto između umire, animalni čovjek: tijelo umire, samo duh ostaje. Originalni prirodni duh, *anima naturaliter Christiana*, to tijelo u kojem je jednom ta prirodna hrišćanska duša živjela nestaje i to što ostaje je taj hibrid biljke, neki zvuk početka, duh i tužni kraj čovjekovog života. Skrećem vam pažnju na tu posebnu metaforu zato što Niče ubacuje središnji dio, on ponovo propovijeda tijelo. Drugim riječima, ovđe dolazi plava zvijer da ispuni prazninu tako da su još jedanput ujedinjeni biljka i utvara, i tada se on koncentriše na središnji dio koji je ranije izostavio. Dakle, Ničeova cjelokupna filozofija često može biti viđena do u najmanji detalj njegovih metafora.

Sad ćemo nastaviti s tekstom. Ovđe on počinje sa svojom stvarnom filozofijom, interpretirajući Natčovjeka kao značenje zemlje. „Dozvolite vašoj volji da kaže: Natčovjek *će biti* značenje Zemlje“. On to čini imperativom - vi ćete ga stvoriti takvim. Zemlja svakako može imati i druga značenja. Natčovjek je značenje Zemlje i ne postoji najjasniji zaključak za izvlačenje. Biološka nauka je izvlačila vrlo različite zaključke u vremenu kada je Niče pisao. Koliko je daleko Natčovjek od značenja Zemlje? Kako vi to razumijete?

Mrs. Crowley: Zemlja je ono što čovjek od nje stvori, ona je ono što znači za čovjeka.

Dr Jung: To je implikacija, čovjeku je ostavljeno da stvori značenje Zemlje - čovjek nam treba pokazati da je Natčovjek značenje. Ali zašto Zemlji treba biti dato takvo značenje?

Mrs. Crowley: Zato što je iz njegove tačke posmatranja ona neka vrsta embrionske forme; ona se uvijek obnavlja, ona je potencijal.

Dr Jung: Ne, vidite pitanje je stvarno: kakva je Zaratustrina relacija prema Zemlji?

Dr Escher: Ona je ista kao i između biljke i utvare. U sredini je Zemlja, tijelo.

Dr Jung: Da, umjesto da je zove tijelo ili životinja on je zove Zemlja, i Zemlja je tijelo. Dakle, tijelo je medijator između biljke i utvare. Vidite, biljka još nije neko animalno tijelo, a utvara već duže to nije; animalno čovjekovo tijelo je u sredini. Kao što znate iz simbola snova, značenje Zemlje je u biti tijelo, materija uvijek znači nešto poput utrobe ili nižih djelova tijela. Dakle, koliko je daleko Natčovjek od tijela? Mi pretpostavljamo da je Natčovjek Sopstvo.

Miss Hannah: Značenje je uvijek u onome što ste izgubili i Zaratustra je izgubio tijelo, zar ne? On je tako visoko.

Dr Jung: U redu, čovjek koji je izgubio tijelo je sigurno čovjek koji je izgubljen u šumi. On se povukao, izgubio je Zemlju; i Zaratustra ide da ga traži i da mu propovijeda. Svakako je čovjek Niče izgubio tijelo u značajnoj mjeri. Ali, Zaratustra je ovđe, on je opšta vrsta duha; naš opšti duh koji je izgubio Zemlju, izgubio značaj. Tijelo je užasno nespretno i zato je izostavljeno; možemo se baviti duhovnim stvarima mnogo lakše bez prezrivo tijela. Ako shvatimo Natčovjeka kao Sopstvo, onda kako Sopstvo izražava sebe - ili, ako ste samo duh kako onda možete izraziti sebe?

Miss Hannah: Tijelo je samo način na koji duh može biti viđen.

Dr Jung: Svakako. Možete biti neko ako ste duh, zato što nemate oblik, nemate lik, vi ste upravo gas. Možete pretpostaviti neki oblik, možete biti ovo ili ono, možete se transformisati po želji proizvoljno u Bog zna što. „Ali, ne trebate tako misliti“, ili „Možete vjerovati u nešto što će vas spasiti“. Vjerujte ako možete! Vidite, upravo je to nevolja. I zašto ne možete? Zato što imate tijelo. Da ste bili duh, bili bi svuda, ali prokleta je činjenica da ste ukorijenjeni upravo ovde i ne možete iskočiti iz svoje kože, imate određenu nužnost. Ne možete pobjeći od činjenice svog pola, na primjer, ili od boje vaših očiju, zdravlja ili bolesti vašeg tijela, vašeg fizičkog trajanja. To su određene činjenice koje čine vašu individualnost, Sopstvo je upravo vaše i ničije više. Da ste bili duh, vi biste svaki minut mijenjali oblik u neki drugi, ali bi uhvatili biće u tijelu. Zato je tijelo tako neka nepodesna stvar: ono je određena neprilika. Svi ljudi koji tvrde da su duhovni pokušavaju da pobjegnu od tijela, oni žele da ga unište da bi bili nešto imaginarno, ali to nikad neće biti zato što se tijelo njih odriče; tijelo izjavljuje drugačije. Oni misle da mogu da žive bez seksa i oštećanja, bez običnih ljudskih uslova, i to je pogrešno, laž, i tijelo odbacuje njihova uvjerenja. To je ono što Niče ovde misli. Natčovjek, Sopstvo je značenje Zemlje; sastoji se iz činjenice da smo stvoreni od zemlje. Zato kad proučavate simbole Individuacije, uvijek pronalazite da se ona ne može dogoditi - mislim simbolično - bez neke životinje, vrlo mračne životinje koja dolazeći iz primordijalnog mulja ulazi u područje duha. Neka tamna mrlja koja je zemlja, apsolutno je nužna da bi donijela štit duhovnosti. Ponekad ljudi imaju fantaziju da je Sopstvo sastavljeno od čestica gvožđa i olova, ili od neke druge teške supstance. To je ista ideja; svi ti teški metali umnogome su duhovi zemlje. Središte zemlje sadrži teške metale i tako oni postaju simbol za elemente koji konstituišu Sopstvo. Ne postoji ograničenje, i uskoro, kad uđete u područje duha, vaše Sopstvo isparava - gledano s ljudske tačke posmatranja. Svakako, iz

druge tačke posmatranja ono je drevno i ne može ispariti, ali u hindu učenju Atman je stvarna osoba; on je duh tog posebnog tijela, i on je tijelo koje čini tu stvar posebnom.

To je osnovno metafizičko značenje Zemlje da daje posebnost stvarima, da čini stvari različitim. Predmeti postaju različiti samo u vremenu i prostoru, a ne u njihovom obliku, masa s različitim hemijskim i fizičkim kvalitetima, ono po čemu se oni razlikuju. Drugim riječima, vi možete biti svjesni da ništa ne postoji ili pretpostaviti da nešto postoji. Oni, na Istoku kažu da je Bog u početku bio sasvim sam i nije se osjećao u potpunosti dobro zato što nije znao ko je; tako je stvorio Univerzum da bi znao ko je. Stvorio je različita bića u kojima se mogao ogledati. Nikad ne znate ko ste ukoliko ne možete sebe posmatrati spolja, potrebno vam je ogledalo da biste znali kakvo vam je lice, kako izgledate. Ako živite negde u pustinji, a nema ogledala, i ne možete nikad ne sretnete nekog u kome se ogledate, kako onda možete znati ko ste? Uvijek su stari filozofi o Bogu pretpostavljali da je bio bez suprotnosti, bez nečega drugog; ali ga je trebao da bi postao svjestan sebe. Sada to znači separaciju, odvajanje stvari u vremenu i prostoru. I stvarno, suština diferencijacije, ideja o Sopstvu ne može postojati u nekom pojedinačnom trenutku ukoliko ne postoji tijelo da stvori i potvrdi tu različitost. Možemo pretpostaviti da ako tijelo nestane i dezintegriše se, Sopstvo je na putu dezintegracije, ono gubi svoje obrise.¹³ Možete posmatrati tu stvar u *participation mystique*; ukoliko vaša svijest nije potpuno svjesna stvarnosti vašeg tijela i svih njegovih datih činjenica, vaš duh i vaša psiha poklapa vaše tijelo i miješa se s drugim psihami. I tada vi ne znate tačno ko ste; takođe, možete biti još nešto - dio ste sumnje. Iskustvo nam govori da smo se u

¹³ „Više vremena od vremena, veća od velikog / je duša (Atman), koja je ovde smještena u srcu stvorenja. / Čovjek koji je bez aktivne volje (a - kratu) posmatra Njega / i postaje oslobođen tuge“ - (Katha Upanišada 2.20, Hume*, str. 349).

mnogim odnosima ponašali kao da smo bili neko drugi, kao da smo bili naš otac, majka, brat ili još neko, s kim nam se dogodilo da smo manje ili više u intimnom kontaktu.

Ljudi koji nijesu svjesni tijela pate od izvjesne nerealnosti života u toj interpovezanosti kroz *participation mystique*; oni ne znaju kad su gladni i zanemaruju obične funkcije tijela. Imao sam slučaj djevojke stare dvadeset osam godina koja dugo nije čula svoje korake dok hoda ulicom. To je preplašilo i došla je kod mene. Sanjala je da se vozi u balonu - ne u korpi, već na vrhu visoko podignuta u vazduhu i videla me je kako gađam u nju strijelom odozdo. Konačno sam je oborio dolje. Ona je bila djevojka za koju sam vam rekao da nikad nije videla svoje tijelo. Sugerisao sam joj da se mora kupati povremeno i tada mi je rekla da je vaspitana u ženskom manastiru đe ju je kaluđerica podučavala da je opažanje tijela grijeh, i da uvijek treba pokriti kadu platnom, tako da nikad nije videla sebe. Ja sam joj rekao: „Sad idi kući i skini se, stani ispred svog dugačkog ogledala i pogledaj se“. I kad se vratila nazad rekla je: „To nije bilo toliko loše poslije svega, samo mislim da su mi noge malo više dlakave“! To je istina, to je način na koji ljudi misle i na koji se osećaju kad imaju takve simptome.

Dakle, preći ćemo na sljedeći paragraf: „Preklinjem vas braćo, ostanite vjerni Zemlji“. Što je mislio s tim *ostati vjeran zemlji*?

Miss Hannah: To je baš ono što ste rekli, da možemo biti bilo što, ali moramo ostati u tijelu.

Dr Jung: Da, on ovđe misli o superzemaljskim nadama, i to je svakako neki pokušaj da skrene pažnju sa stvarnog pojedinačnog života na spiritualne mogućnosti izvan njega. Duh je sačinjen od mogućnosti - čovjek može reći svijet mogućnosti je svijet duha. Duh može biti bilo što, ali Zemlja može biti samo nešto određeno. Dakle, ostati vjeran zemlji znači očuvati svoj svjestan

odnosa s tijelom. Ne odlazite od kuće i ne činite sebe nesvjesnim tjelesnih činjenica, one vas čuvaju u stvarnom životu i pomažu da ne izgubite svoj put u svijetu više mogućnosti, đe ste prosto svezanih očiju. To je svakako neko jednostrano učenje i za osobu koja nije ništa osim tijelo to je pogrešno. Ne smijete zabraviti da za većinu ljudi ne postoji ništa osim tijelo. To učenje zato je validno samo za onoga ko ga je izgubio, ko je prevaren s duhom - poput Klagesa, na primjer, koji je odredio duh kao neprijatelja duše, duša postoji kao život tijela, zato što je pretpostavio da je najveći broj ljudi izgubio stvarnost tijela kao što ga je on izgubio.¹⁴ Ali je činjenica da postoji mnoštvo ljudi koji su potpuno u tijelu i za njih čovjek treba propovijedati rano hrišćanstvo, ili na koncu paganske bogove, zato što nemaju ideju o spiritualnoj mogućnosti.

Vi znate, istina nikad nije neka *generalna* istina. Ona je istina dok ima rezultat, a kad ga nema ona je laž, nije validna.¹⁵ Filozofija i religija su upravo poput psihologije u kojoj nikad ne možete postaviti definitivne principe: to je potpuno nemoguće, stvar koja je istinita za jednu etapu razvoja sasvim je neistinita za drugu. Dakle, to je uvijek pitanje razvoja, vremena; najbolja istina za određenu etapu je vjerovatno otrov za drugu. U takvoj stvari priroda pokazuje da je potpuno aristokratska i ezoterična. To nije ništa što naši slobodni umovi očekuju i žele od nje: da je jedna stvar istinita svuda, i takve gluposti. Postoji jedna ekstremna neizvjesnost o istini, mi smo suočeni s potpunom

¹⁴ Ludwig Klages (1842 - 1910), njemački psiholog i filozof koji je razvio tipologiju karaktera, pouzdavajući se u dva pola od kojih jedan inklinira prema duhu (koji je izvor svih nesreća) ili prema životnoj sili. Njegovo najvažnije djelo je *Die Geist als Widersacher der Seele* (Duh kao oponent duše, Leipzig, 1929 - 1932, III tom).

¹⁵ William James (1842 - 1910) koga je Jung poznavao i kome se divio, za pragmatizam je napisao „samo provjera moguće istine je ono što najbolje djeluje na putu vođenja nas“, *Pragmatizam* (Boston, 1907, str. 80).

nemogućnošću stvaranja nečega što je opšta istina. Ja često mislim kad analiziram da ako bi sljedeći pacijent čuo što sam rekao onome prije iskočio bi iz kože; ne bi mogao ostati. Ja ponekad govorim da je to potpuna blasfemija za drugog, i oni upravo dolaze jedan za drugim. Tako se sasvim vrtim u krug i pričam crno umjesto bijelo. Ali, to je sasvim nužno. Prije mnogo godina naučio sam da postoje koraci, etape evolucije, neka vrsta merdevina. Postoje različiti kapaciteti i čovjek ih može doseći na taj način. Ako poučavate uopšteno morate biti mnogo pažljivi da stavite stvari na takav način da jesu ili nijesu razumljive, da se valjaju po pravoj strani umjesto po pogrešnoj. Ali to ne pomaže uvijek. Zato nije zahvalan *metier* (posao, pp.) poučavati filozofiju, religiju ili psihologiju.

S engleskog preveo i uredio: **Ilija Kapičić**